

Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)

Volume 6 | Issue 2

Article 5

1994-08-01

อิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา

อรพรรณ ลือสุขวิชชัย

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns>

Part of the [Nursing Commons](#)

Recommended Citation

ลือสุขวิชชัย, อรพรรณ (1994) "อิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา," *Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)*: Vol. 6: Iss. 2, Article 5.

DOI: 10.58837/CHULA.CUNS.6.2.5

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns/vol6/iss2/5>

This Original article is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์) by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

อิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา

อรพรรณ ลือบุญวัชชัย*

สถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป มีหน้าที่หลักในการผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคคล ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตในสังคมที่ดีตลอดจนสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ในการผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคคลเพื่อทำหน้าที่เหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้านจากการศึกษาค้นคว้าทางทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนานิสิต นักศึกษาของชิเคอริง (Chickering, 1974:144) กล่าวว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษานั้นมี 6 ประการ คือ

- 1) เป้าหมายของสถาบัน
- 2) ลักษณะของสถาบัน
- 3) หลักสูตรการสอนและการประเมินผล
- 4) การจัดการด้านหอพัก
- 5) อาจารย์และการบริหาร
- 6) เพื่อน กลุ่มเพื่อน และวัฒนธรรมนักศึกษา

องค์ประกอบทั้ง 6 ประการนี้ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่กำหนดไว้ด้วยลักษณะทางกายภาพ แต่สิ่งที่มีอิทธิพลในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นเป้าหมายของสถาบัน ลักษณะของสถาบัน หลักสูตรการสอนและการประเมินผล

มีผล การจัดการด้านการด้านหอพัก การบริหาร ตลอดจนการคัดเลือกนิสิตและการดำเนินการด้านวัฒนธรรม นักศึกษา ก็คือ อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษานั้น อาจารย์จะเป็นบุคคลสำคัญ ที่กำหนดกระบวนการการผลิตและดำเนินการในการพัฒนาบุคคลไปสู่เป้าหมายของสถาบัน ดังนั้นอาจารย์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิต นักศึกษาอย่างมากดังคำกล่าวของนักการอุดมศึกษาเกี่ยวกับอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไว้ว่า

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษาสูงเพียงใดหรือไม่ก็คือ “อาจารย์” (วิจิตร ศรีสอาน, 2518:73)

สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา (Faculty-Student Relationship) เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่มีอิทธิพลในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ใน 4 เป้าหมายหลักคือ ความสามารถทางสติปัญญา (intellectual competence and sense of competence) ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) การมีเป้าหมายที่ชัดเจน (purpose) และการบูรณาการคุณค่า (integrity) (Chickering 1974:233)

การติดต่อระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา (Meaningfulness of teacher contact) การ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ติดต่อกันระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาทั้งในและนอกห้องเรียนนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างมากในการพัฒนาด้านความคิดและปัญญาของนิสิตนักศึกษา (Clark and Trow, 1966: 267 in the Impact of College on Student, 1976)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ (Student-Faculty Interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างสูงกับความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงความมีมิตรภาพในหมู่เพื่อนและความพึงพอใจในวิชาเรียน (Alexander W. Astin, 1983: 223)

ข้อคิดเห็นดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า “อาจารย์” ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่เป็นระบบปิด เราเคยชินกับการเรียนการสอนแบบมีชั้นเรียน ที่มีอาจารย์เป็นผู้สอน ประสิทธิภาพวิชาความรู้แก่ศิษย์ อาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ เป็นสื่อในการถ่ายทอดการเรียนรู้ นอกจากนี้บทบาทของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปอาจารย์มักเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมายของสถาบัน นับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การกำหนดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน อาจารย์จะเป็นผู้จัดและดำเนินการโดยตลอด และโดยวัฒนธรรมไทย เราเคารพนับถือผู้อาวุโส ยกย่องอาจารย์คือผู้ที่นิสิตนักศึกษาจะต้องเคารพเชื่อฟัง ทั้งความรู้ทางวิชาการและการอบรมสั่งสอน ด้วยความรู้สึกเหล่านี้ที่สะสมให้นิสิตนักศึกษาไทย ซึมซับทุกสิ่งทุกอย่างจากอาจารย์ของตนโดยเกิดจากความรักและศรัทธาในตัวอาจารย์ที่เขาประทับใจจนเลือกเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทางวิชาชีพ ดังนั้นอาจารย์

จึงเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ทั้งความรู้ ความคิด ความประพฤติ เจตคติ ค่านิยม และจรรยาในวิชาชีพ รวมถึงเป้าหมายในการดำเนินชีวิต อันเป็นเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาอย่างแท้จริง

ลักษณะของอาจารย์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา

คุณลักษณะและองค์ประกอบของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมที่คล้ายกัน จากการศึกษาทฤษฎีงานวิจัยและเอกสารทางการอุดมศึกษาพอประมวลคุณลักษณะบางประการของอาจารย์ที่นับว่าสำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้ความสามารถในการสอน และวิธีการสอน
2. บุคลิกภาพของอาจารย์ ทั้งลักษณะทั่วไปและอารมณ์
3. เจตคติ คุณธรรม และจริยธรรม
4. ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ
5. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา
6. กิจกรรมพิเศษของอาจารย์และสถาบัน

1. ความรู้ความสามารถในการสอนและวิธีการสอน

ในด้านความรู้ความสามารถในการสอนนั้น นับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งสำหรับอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง จำเป็นต้องมี การสอนเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ อาจารย์จะต้องมีทั้ง ความรู้ และความสามารถในการสอนที่ดี เพื่อให้การสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไพทูลย์ สินลาร์ตัน (2523 :8) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบ

การสอนที่ประสบความสำเร็จ พบว่าลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในวิชาที่นิสิตประสบความสำเร็จในการเรียนประการหนึ่งก็คือ อาจารย์ที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จลอง บุญญนันต์ และคณะ (2525: ข) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมที่ควรกำหนดเป็นจรรยาบรรณของผู้สอน มีตัวแปรที่ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการสอนของครู 2 ตัวแปร คือ ความกระจำในวิชา ความสนใจและความรู้ในเนื้อหาวิชา

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาถึงตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงของครู ซึ่ง เมดเลย์ (Medley 1985:4315-4316) ศึกษาพบว่า มีตัวแปร 6 กลุ่ม คือ

1) ผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ซึ่งวัดหลังจากสอนเสร็จ

2) กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

4) ลักษณะของครูที่ต้องเตรียมการสอนมาก่อน

5) สมรรถภาพของครู คือ ความรู้ ทักษะ และค่านิยม

6) คุณลักษณะความเป็นครูก่อนที่จะเข้ามาเป็นครู รวมถึง ความรู้ ทักษะคิด ก่อนที่จะเข้ามาในกระบวนการผลิตครู

สำหรับเรื่องประสิทธิภาพการสอนที่เกี่ยวกับการสอนและวิธีการสอนนั้นจากการศึกษาของสวอตส์ (Schwartz 1980:120-121) ได้ศึกษาถึงเกณฑ์ที่จะต้องคำนึงถึงเพื่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์นั้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ

1) ความสามารถที่จะสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Ability to Communicate Effectively)

2) มีความรู้ดีในสาระที่สอน (Knowledge of the Field)

3) มีความเข้าใจในเทคนิคการประเมินผล (Instructor's Evaluation Techniques) เช่น ความยุติธรรมในการให้คะแนน ความยุติธรรมของแบบสอบถาม การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนในทันทีทันใดหลังจากสอน

4) ลักษณะนิสัยส่วนตัว (Personal Attributes) เช่น ความกระตือรือร้นในงาน การแสดงออกซึ่งความเชื่อมั่น การแสดงออกด้วยสมอง และร่างกายที่มีพลัง การแต่งตัวเหมาะสมกับบทบาทการเป็นครู เป็นคนใจคอกว้างขวาง เมตตากรุณา

จากผลการศึกษาดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นเด่นชัดว่าความรู้ความสามารถในเนื้อหาสาระที่สอน เทคนิควิธีการสอนและกิจกรรมการสอนของอาจารย์มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

2. ด้านบุคลิกภาพของอาจารย์

บุคลิกภาพของอาจารย์นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากนอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ บุคลิกภาพของอาจารย์ยังเป็นสิ่งที่ประทับใจผู้เรียน จะซึมซับทุกอย่างจากผู้สอนที่แสดงออกทั้งด้านความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตัวจากการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู 17 แห่ง นักศึกษาในวิทยาลัยครูจำนวน 438 คน พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อประสิทธิภาพการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมก็คือ บุคลิกลักษณะของอาจารย์ เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความสนใจเชิงวิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา บรรยากาศในการเรียนการสอน ภูมิการศึกษา ผลการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ในการสอน ความรักและศรัทธาในอาชีพ และสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน ตามลำดับ (ประโยชน์ คุปต์-กาญจนากุล, 2532) งานวิจัยนี้มีลักษณะคล้ายกับที่

นิศารัตน์ ศิลปเดช (2533) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาในวิทยาลัยครู พบว่า ตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านคุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครูในสังคมไทย คือ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของอาจารย์ ตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู คือ คุณลักษณะของอาจารย์ด้านคุณธรรม ความเป็นครู และทักษะและสมรรถภาพการสอน

ได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องการสอนของอาจารย์ โดยให้ผู้เรียนประเมิน ของแจนด์ เฟรด อี (Jandt, Fred E., 1970 :15-16) พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นที่เด่น 2 ประการ คือ

- 1) อาจารย์ควรมีความสามารถในการพูดไม่ว่าจะสอนแบบบรรยายหรือปฏิบัติการก็ตาม
- 2) อาจารย์ควรสร้างบรรยากาศให้เกิดความสัมพันธอย่างดีกับผู้เรียน

นอกจากนี้ผลการวิจัยที่เป็นข้อสนับสนุนและยืนยันที่ดีเกี่ยวกับความสำคัญของบุคลิกภาพของอาจารย์เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอน คือการวิจัยเรื่อง ปรัชญา การฝึกหัดครูของไทยตามโครงการปฏิบัติการฝึกหัดครูของอาเซียน (RI Phasel, 2530: 2536) ได้สรุปถึงลักษณะของอาจารย์วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในอนาคตว่า ควรมีลักษณะยุติธรรม มีความเป็นผู้นำ รักความก้าวหน้า รับผิดชอบภาระงาน มีน้ำใจนักกีฬา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ มีความประพฤติดี มีศีลธรรม มีเหตุผล เป็นกันเอง มีอารมณ์ขัน ร่าเริงแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อดทน ประหยัด

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นชัดเจนว่าบุคลิกภาพของอาจารย์เป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างมาก บุคลิกภาพที่ดีของอาจารย์จะสร้างความศรัทธาเชื่อถือ

แก่ศิษย์ ศิษย์จะเกิดความประทับใจในตัวอาจารย์สนใจในการสอนของอาจารย์และส่งผลไปสู่ความพึงพอใจในวิชาที่สอน ในวิชาชีพที่ปฏิบัติ และยังเป็นแบบอย่างทางบุคลิกภาพให้นิสิตนักศึกษายึดถือ เพราะวัยนี้เป็นวัยแห่งการวางรากฐานทางบุคลิกภาพที่สมบูรณ์และมั่นคง นิสิตจะเลือกบทบาทที่ตนพึงพอใจและจะซึมซับสิ่งที่ตนได้เลือกสรรแล้วและยึดถือปฏิบัติจนเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตน

3. ด้านเจตคติ คุณธรรม และจริยธรรม

เจตคติของผู้สอนที่ดีต่อผู้เรียนนับเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมาก ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่ออยู่ในสภาพที่มีความสุข ความอบอุ่น และความมั่นใจ โดยเฉพาะเมื่อรู้ว่าผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อตนย่อมเกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก เกิดความสนุก ความกระหายที่จะเรียนรู้ ดังที่ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (2504:3) ได้กล่าวไว้ว่า ‘ผู้สอนควรมีความรู้สึกอันดีต่อผู้เรียน ไม่ควรลำเอียงด้วยเหตุรัก หรือเกลียดผู้เรียน นอกจากนั้น คนที่จะเป็นผู้สอน ควรจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมต่อการเป็นผู้สอนตามอุดมการณ์ทางการศึกษา นั่นคือ ผู้สอนควรถูกพิจารณาคัดเลือกจาก บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ประสบความสำเร็จในงานนั่นเอง’

การศึกษาด้านประสิทธิภาพการสอน ในระดับอุดมศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ ของ ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา (2520:74) พบว่า มีตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน ตัวประกอบหนึ่งก็คือทัศนคติของอาจารย์ต่อนิสิต อันประกอบด้วย 7 ตัวแปร คือ ความพอใจในผลการเรียนของนิสิต ความพอใจในพฤติกรรมของนิสิต คำชม คำวิจารณ์ของอาจารย์ บุคลิกท่าทางของอาจารย์ที่แสดงต่อนิสิต ชอบช่วยเหลือนิสิตทั้งในด้านวิชาการ หรือกิจกรรม ให้การบ้านแบบฝึกหัดและความเป็นกันเองกับนิสิต

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของอาจารย์ในการช่วยให้นิสิตนักศึกษาคงอยู่ในมหาวิทยาลัยต่อไปของ แมรีน เฟอร์กูสัน (Marianne Ferguson 1990: 127-135) ศึกษาใน (Buffalo State College ซึ่งได้อ้างถึงการศึกษานี้ของ บิล และโนเอล (Beal and Noel 1980:19) ที่ศึกษาใน 944 สถาบันอุดมศึกษา พบว่า 34% ของนักศึกษาปีแรกไม่ยอมกลับเข้าเรียนในปีการศึกษาต่อมา บิลและโนเอล ได้ศึกษาพบว่าองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ นิสิตนักศึกษาคงอยู่ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่อไปก็คือ ชนิดของสถาบัน ซึ่งเกิดจากการสร้างเจตคติที่ดีของอาจารย์และบุคลากร

ในเรื่องเจตคติ คุณธรรมและจริยธรรมย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า มีสิ่งที่จะเรียนรู้ได้จากคำสอนหรือการบรรยายเท่านั้น แต่นิสิตนักศึกษาจะเรียนรู้ได้จากการแสดงออกของอาจารย์ ทางคำพูด ท่าทีที่แสดงต่อนิสิตนักศึกษาทั้งการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4. ด้านความรักและศรัทธาวิชาชีพ

คำกล่าวที่ว่า การสอนนั้นเป็นปฏิบัติการแห่งความรัก (Teaching is a love affair) คือผู้สอนต้องมีความรักในเนื้อหาวิชาที่สอน ต้องสอนด้วยใจรัก รักในวิชาชีพของเรา เมื่อเรารักสิ่งใด เราก็อยากอยู่กับสิ่งนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ของรองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524:48) นั้น ได้มีงานวิจัยยืนยันสนับสนุนว่า อาจารย์ที่มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพย่อมมีความพึงพอใจมีความสุขและทำงานด้วยความสุข ดังผลงานวิจัยส่วนหนึ่งของ ประโยชน์ คุปกาญจนกุล (2533:145) พบว่า ความรักและความศรัทธาในวิชาชีพของอาจารย์ ส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการสอน โดยส่งผ่านทางเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา

ผู้ที่มีความรักและศรัทธาต่อสิ่งใด ย่อมจะปฏิบัติต่อสิ่งนั้นด้วยความรัก ความพึงพอใจและความตั้งใจจริง เขาจะมีความสุขที่ได้กระทำในสิ่งนั้น ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้น จนสามารถสร้างสรรค์สิ่งนั้นให้เป็นผลงานออกมาได้อย่างดีเยี่ยม ในทำนองเดียวกันผู้ที่มีความรักและศรัทธาในการเป็นอาจารย์ย่อมมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ มีความสุขที่ได้เห็นศิษย์มีความรู้ ภาควิชาที่เห็นศิษย์ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจารย์จะแสดงออกจากการท่าที และพฤติกรรมในการสอน นิสิตนักศึกษาสามารถรับรู้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนและวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาต่อไป

5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาทุกด้านจากทฤษฎี และการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศมีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา จะช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษาให้บรรลุถึงเป้าหมายของสถาบันได้เป็นอย่างดี อาเธอร์ ดับบลิว ชิเคอริง (Arthur W. Chickering 1974 : 233) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะ การพัฒนา 4 ด้านหลัก คือ การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา (intellectual competence) ความเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) การมีเป้าหมายในชีวิต (purpose) และการบูรณาการคุณค่า (integrity)

ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย และข้อมูลด้านนิสิตนักศึกษา ซึ่งเซลดา เอฟ แกมสัน (Zelda F Gamson 1993) ได้แนะนำหนังสือเรื่อง "The College Experience.

New data on How and Why Students Change” ซึ่ง อเล็กซานดา แอสติน (Alexanda Astin) ได้เขียนขึ้นจากการศึกษาในนิสิตนักศึกษา 25,000 คน คณาจารย์ 21,000 คน ในเรื่องนิสิตนักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และทำไมจึงเปลี่ยน ได้กล่าวถึงผลกระทบของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ว่า อาจารย์มีผลกระทบอย่างมากต่อนิสิตนักศึกษา โดยข้อค้นพบจากการศึกษาว่า

1) มหาวิทยาลัยที่เน้นการปฐมนิเทศอย่างมาก นิสิตนักศึกษาจะมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อสถาบัน ต่อหลักสูตรและประสบการณ์อื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น และยังเป็นการพัฒนาด้านวิชาการอีกด้วย

2) อาจารย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับนิสิตนักศึกษาโดยตรง เช่น มีการเชิญไปรับประทานอาหารที่บ้าน ช่วยงานอาจารย์ มีการพูดคุยกับนิสิตนักศึกษาเป็นพิเศษนอกชั้นเรียนนั้น มีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนของนักศึกษาทุกด้าน เช่น คะแนนเฉลี่ย การสำเร็จการศึกษา หรือการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษามีผลต่อการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและพัฒนาการส่วนบุคคล อีกทั้งยังสามารถพัฒนาด้านเจตคติและบุคลิกภาพ เช่น ความเป็นผู้นำ ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง และการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายได้

การศึกษาเกี่ยวกับการประเมินอาจารย์ ของ ดอยล์ (Doyle 1983:32-33) ด้านความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา เป็นองค์ประกอบของการสอนที่มีประสิทธิภาพตามการรับรู้ของเพื่อนอาจารย์และผู้ร่วมงาน ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ในองค์ประกอบที่ 4 คือ ด้านความสัมพันธ์กับนักศึกษา ประกอบด้วย การพบกับนักศึกษา

อย่างไม่เป็นทางการนอกห้องเรียน การรักษาเวลานัดหมายกับนักศึกษา การยอมรับและความเป็นกันเองกับนักศึกษาทั้งเมื่ออยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ดอยล์ ได้เสนอองค์ประกอบของคุณภาพการสอนตามการรับรู้ของนักศึกษา 5 องค์ประกอบ ซึ่งมีอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 3 คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาในกลุ่มองค์ประกอบที่ 4 คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งตรงกับที่ วีเวอร์ (Weaver, 1978:145-166) ได้กล่าวถึงคุณภาพการสอนว่าประสิทธิภาพการสอนจะบรรลุผลได้จำเป็นต้องอาศัย ความพยายามอย่างต่อเนื่องของอาจารย์ในการปรับปรุงการสอน ลักษณะการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่วนหนึ่งจะมาจากความสามารถของอาจารย์ที่จะเข้าใจนักศึกษา (Ability to Understand Student) และการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีปฏิสัมพันธ์โดยเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้มีการโต้ตอบและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน

นอกจากนี้ยังมีรายงานของ จอร์จ ดี คูซ (George D. Kuh 1992) ซึ่งได้เขียนเรื่อง What Do We Do Now? Implications for Educators of How Colleges Affects Students. ได้เสนอรายงานการศึกษาของ Pascarella and Terenzini ซึ่งศึกษาในนิสิตนักศึกษา 2,600 คน พบว่าตัวบ่งชี้ที่ทำให้นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีการเปลี่ยนแปลงคือ

1) ความสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษาต่อสถาบัน และต่อกลุ่มเพื่อน

2) การใช้เวลาในการร่วมกิจกรรม การพูดคุยกับอาจารย์และเพื่อนเกี่ยวกับรายวิชาที่เรียน

รายงานการศึกษาของ คลาร์ก และโทรว (Clark and Trow 1976:232) พบว่านักศึกษากลุ่ม

สนใจวิชาการ (Academic) และกลุ่มวัฒนธรรม ก้าวหน้า (Nonconformist subcultures) ต่างมีความสนใจอย่างมากในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความคิด แต่กลุ่มวิชาการจะให้ความสนใจในการติดต่อกับอาจารย์มากกว่าและใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อให้ได้เกรดดีที่สุด โดยการพูดคุยเกี่ยวกับวิชาที่เรียนกับอาจารย์นอกห้องเรียน ความสนใจต่อสถาบัน การศึกษาจะเป็นการสนับสนุนด้านความคิด และโอกาสในการเรียนรู้ ซึ่งตรงข้ามกับพวกวัฒนธรรม ก้าวหน้าที่มักมีลักษณะ ก้าวร้าว พยายามต่อต้านสถาบัน และถอยหนีจากอาจารย์

ในการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่วิชาชีพที่แท้จริง อาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมาก นิสิตนักศึกษา มักจะพบกับสภาพปัญหามากมายดังที่ กรองจิต วาทีสาธกกิจ (2520) ได้ศึกษาปัญหาในการเรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ผลปรากฏว่า สิ่งที่เป็นปัญหาในการเรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล เนื่องมาจากตัวนักศึกษามีความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติงาน ครูพยาบาลไม่เข้าใจจิตใจของนักศึกษาพยาบาล ให้นักศึกษารับผิดชอบงานมากเกินไป สิ่งที่นักศึกษาต้องการเมื่อขึ้นฝึกภาคปฏิบัติก็คือ ที่พึ่งที่สามารถให้ความอบอุ่น มั่นใจ และปรึกษาได้ทันทีเมื่อมีปัญหา ซึ่งการศึกษาของ กนกพร สุคำวัง (2523) ได้สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการศึกษภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยโรงพยาบาล เมืองลำปาง เรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษภาคปฏิบัติและอุปสรรคในการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย” ผลการสำรวจสรุปว่านักศึกษาส่วนใหญ่ เมื่อขึ้นปฏิบัติงานครั้งแรก มีความเชื่อมั่นในตนเองน้อย กลัวการทำงานไม่ถูกต้องตามที่เรียนมา นักศึกษาส่วนใหญ่ชอบปฏิบัติงานในเวรเช้าโดยให้เหตุผลว่า เพราะมีอาจารย์คอยดูแลใกล้ชิด มีโอกาสให้การพยาบาลและได้ประสบ

การณ์มากที่สุด ในเวรบ่ายนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนอาจารย์พยาบาล คอยดูแลให้คำปรึกษา นักศึกษาง่วงนอน การปฏิบัติการพยาบาลไม่ค่อยมีระเบียบ ขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย

แนวคิดเชิงทฤษฎี และข้อมูลจากการวิจัยดังกล่าว ย่อมยืนยันได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนรู้ในห้องเรียน สภาพการเรียนรู้ที่อาจารย์เข้าใจนิสิตนักศึกษา การยอมรับให้เกียรติให้โอกาส นิสิตนักศึกษาในการแสดงความคิดเห็น อาจารย์รับฟัง เสนอแนะ สนับสนุนความคิดเห็นที่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมสร้าง ความอบอุ่น กำลังใจ และความมั่นใจแก่นิสิตนักศึกษา อันจะนำไปสู่ความ เป็นตัวของตัวเองได้ ความสัมพันธ์ของอาจารย์ต่อนิสิตศึกษานอกชั้นเรียน นอกจากจะสร้างเจตคติที่ดีในการเรียน สนับสนุนเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนแล้วยังพัฒนานิสัยการคิดทางปัญญาของนิสิตนักศึกษา รวมถึงการปรับตัวและการกำหนดเป้าหมายในชีวิตที่ดีอีกด้วย

6. กิจกรรมพิเศษของอาจารย์และสถาบัน

การจัดกิจกรรมพิเศษขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมต่าง ๆ อาจรวมถึง กิจกรรมการพบปะระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาบริการให้คำปรึกษา หรือบริการอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้

ในมหาวิทยาลัย มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่อาจารย์สามารถจัดให้กับนิสิตนักศึกษา เช่น บริการให้คำปรึกษา กิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่จัดในวันพิเศษต่าง ๆ เช่น วันรับน้องใหม่ วันปฐมมนเทมอร์ และ คาร์เพนเตอร์ (Moore and Carpenter

1985) ศึกษาพบว่าสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาออกจากสถาบันก่อนจบ คือ การไม่ได้เตรียมพร้อมด้านการศึกษา เมื่อเขาผิดหวังและล้มเหลวจากผลการเรียน การบรรลุเป้าหมายของสถาบันปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการตัดสินใจด้านอาชีพ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ หากอาจารย์สามารถช่วยเหลือนักศึกษาในกลุ่มเสี่ยงนี้ได้ โดยการจัดบริการให้คำปรึกษา และระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีตั้งแต่เทอมแรกของการเป็นนิสิตนักศึกษา มีการสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัวตั้งแต่เทอมแรกของปีหนึ่ง ย่อมเป็นการช่วยเหลือที่เหมาะสม ดังนั้นบทบาทหนึ่งของอาจารย์ในการสัมภาษณ์ส่วนตัว (personal interview) จะเป็นการช่วยให้สามารถศึกษาสภาพปัญหาของนิสิตนักศึกษาได้ตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม ดังจะเห็นจากงานวิจัยของแมเรียนนา (Marianna Ferguson, 1989 : 133) พบว่าการจัดบริการให้คำปรึกษาช่วยลดอัตราส่วนการ ลาออก ลงร้อยละ 9 (ใน 1 เทอม) และเพิ่มการคงอยู่ในสถาบันของนิสิตนักศึกษาถึงร้อยละ 6 (จาก ปี 1987)

กิจกรรมภายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจัดโดยอาจารย์และนิสิตร่วมกันย่อมเป็นการสร้างและ

พัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมในการก้าวสู่การดำเนินชีวิตในสังคมและวิชาชีพ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และงานอาชีพอย่างมีความสุข

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ทราบถึงข้อคิดเห็นด้านอิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา และประเด็นที่น่าจะเป็นวิกฤตการณ์ ในด้านอิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะที่น่าสนใจดังนี้

ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

จากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยขอนแก่นเกี่ยวกับอิทธิพลของอาจารย์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาของผู้เขียน ทำให้ได้ข้อมูลที่สนับสนุนทางด้านทฤษฎี และงานวิจัยดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความคิดเห็นของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 100 คน เกี่ยวกับ อิทธิพลของอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลของอาจารย์ในด้าน	มากที่สุด คน/ร้อยละ	มาก คน/ร้อยละ	ปานกลาง คน/ร้อยละ	น้อย คน/ร้อยละ	น้อยที่สุด คน/ร้อยละ
1. การเรียนภาคทฤษฎี	21	35	41	2	1
2. การเรียนภาคปฏิบัติ	14	38	32	13	3
3. การเสริมสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพ	14	23	38	18	7
4. การเลือกประกอบอาชีพ	6	19	45	26	4
5. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาบุคลิกภาพ	2	15	45	26	8
6. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาด้านอารมณ์	1	10	41	36	12
7. การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น	–	19	40	36	5
8. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง	4	24	39	26	7
9. การปรับตัวในชีวิตประจำวัน	5	17	47	23	8
10. การกำหนดเป้าหมายในชีวิต	6	25	28	28	13

ข้อคิดเห็นของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 100 คน ได้จากการใช้แบบสอบถามนิสิตคณะต่าง ๆ โดยภาพรวม นิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อตนมากที่สุด ในด้านการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รองลงมา ก็คือการเสริมสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพ การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และการกำหนดเป้าหมายในชีวิต สำหรับเรื่องการเป็นแบบอย่างทางด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และอารมณ์ นิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่อตน

น้อยมาก น่าจะเนื่องมาจากการพัฒนาบุคลิกภาพ และอารมณ์จำเป็นต้องเกิดจากความใกล้ชิดและสนิทสนมกันอย่างมาก จากการสัมภาษณ์นิสิตเพิ่มเติมทำให้ทราบว่านิสิตมองเห็นว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อตนอย่างมากในด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ หากได้อยู่ใกล้ชิดกับอาจารย์จริง ๆ จะรู้สึกว่าจะเกิดความรู้สึกประทับใจในตัวอาจารย์หลายด้านและอยากยึดเป็นแบบฉบับของตนเอง แต่ในสภาพจริงไม่ค่อยได้มีโอกาสใกล้ชิดกับอาจารย์มากนัก

2) ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความคิดเห็นของนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่นจำนวน 98 คน เกี่ยวกับอิทธิพลของอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลของอาจารย์ในด้าน	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ	
1. การเรียนภาคทฤษฎี	23	23.47	65	66.33	9	9.18	1	1.02	-	-
2. การเรียนภาคปฏิบัติ	11	11.22	55	56.12	32	32.65	-	-	-	-
3. การเสริมสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพ	21	21.43	43	43.88	30	30.61	3	3.06	1	1.02
4. การเลือกประกอบอาชีพ	9	9.18	28	28.57	53	54.08	6	6.12	2	2.04
5. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาบุคลิกภาพ	8	8.16	34	34.69	47	47.96	7	7.14	2	2.04
6. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาด้านอารมณ์	7	7.14	23	23.47	46	46.94	16	16.33	6	6.12
7. การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น	6	6.12	37	37.75	40	40.82	12	12.24	3	3.06
8. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง	5	5.10	23	23.47	46	46.94	16	16.33	8	8.16
9. การปรับตัวในชีวิตประจำวัน	3	3.06	35	35.71	38	38.77	20	20.41	2	2.04
10. การกำหนดเป้าหมายในชีวิต	7	7.14	29	29.59	37	37.75	18	18.37	7	7.14

นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษาอย่างมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเรียนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และการสร้างความพึงพอใจในอาชีพนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า อาจารย์มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การปรับตัวในชีวิตประจำวัน การเลือกประกอบอาชีพ การกำหนดเป้าหมายในชีวิต การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาทางอารมณ์ ตลอดจนการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ตามลำดับ

ข้อคิดเห็นนี้ต่างจากความคิดเห็นของนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเล็กน้อยโดยที่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นเห็นว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่อนักศึกษาในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยความคิดเห็นนี้พอวิเคราะห์ได้ว่าสภาพการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนใหญ่อยู่หอพักมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับอาจารย์มากกว่านิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเห็นว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่า ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับการปรับตัวในชีวิตประจำวันและการกำหนดเป้าหมายในชีวิต

3) ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความคิดเห็นของอาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 38 คน เกี่ยวกับอิทธิพลของอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลของอาจารย์ในด้าน	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ		คน/ร้อยละ	
1. การเรียนภาคทฤษฎี	18	47.37	16	42.10	4	10.00	-	-	-	-
2. การเรียนภาคปฏิบัติ	7	18.42	15	39.47	14	36.84	2	5.26	-	-
3. การเสริมสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพ	9	23.68	9	23.68	13	34.21	5	13.16	2	5.26
4. การเลือกประกอบอาชีพ	2	5.26	10	26.32	12	31.58	11	28.95	3	7.89
5. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาบุคลิกภาพ	9	23.68	14	36.84	11	28.95	3	7.89	1	2.63
6. การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาด้านอารมณ์	2	5.26	15	39.47	15	39.47	4	10.53	2	5.26
7. การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น	7	18.42	17	44.74	9	23.68	5	13.16	-	-
8. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง	8	21.05	10	26.32	17	44.74	3	7.89	-	-
9. การปรับตัวในชีวิตประจำวัน	2	5.26	10	26.32	20	52.63	6	15.79	-	-
10. การกำหนดเป้าหมายในชีวิต	3	7.89	10	26.31	17	44.74	6	15.79	2	5.26

ข้อคิดเห็นของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้น รวบรวมจากแบบสอบถามได้ 38 ฉบับ พอสรุปได้ว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนใหญ่มองว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเรียนภาคทฤษฎี การเรียนภาคปฏิบัติ การพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการเป็นแบบอย่างในการพัฒนาบุคลิกภาพ อาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษามากที่สุด รองลงมาก็คือ การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง การสร้างความพึงพอใจในอาชีพ การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาด้านอารมณ์ การกำหนดเป้าหมายในชีวิต การเลือกประกอบอาชีพ และการปรับตัวในชีวิตประจำวัน

เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลด้านนักศึกษาจะเห็นว่า อาจารย์มีความเห็นสอดคล้องกับนักศึกษาเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะ ด้านการเรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การสร้างความพึงพอใจในอาชีพ เป็นต้น

สำหรับข้อคิดเห็นของอาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาได้ใช้ การสัมภาษณ์อาจารย์ด้วยตนเองและนำเสนอตอนท้ายของบทความนี้

วิเคราะห์ประเด็นที่เป็นวิกฤติการณ์จากข้อคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา

ข้อคิดเห็นดังกล่าวพอวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นวิกฤติการณ์ได้ดังนี้

1) จากข้อมูลที่ประเมินได้ แสดงให้เห็นว่า นิสิตยังเห็นความสำคัญของอาจารย์ไม่มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เห็นว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่ตน น้อยกว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่น นิสิตหลายคนเห็นว่าอาจารย์มีอิทธิพลต่ตนเองน้อย และน้อยมาก แต่ในขณะเดียวกันจากการสัมภาษณ์นิสิตที่ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย และนิสิตที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับอาจารย์กลับเห็นว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเขาเป็นอย่างมากทุกด้าน เขาได้เรียนรู้หลายสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองและอนาคต

2) ในเรื่องการกำหนดเป้าหมายในชีวิต นิธิตให้ความเห็นว่า อาจารย์มีอิทธิพลต่อตนน้อย ตนได้กำหนดอนาคตเองเพราะได้เลือกเข้ามาเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ เองแล้ว แสดงให้เห็นว่านิธิตเข้าใจ คำว่าเป้าหมายในชีวิตเป็นแค่การเลือกเข้าในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ยังขาดการมองอนาคตและการดำเนินชีวิตในด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจารย์น่าจะมีส่วนในการชี้แนะทางที่เหมาะสมและดึงมาด้วยประสบการณ์ทางวิชาชีพ

3) จากการสัมภาษณ์นิธิตส่วนใหญ่กล่าวว่า อาจารย์เป็นแบบอย่างให้กับตนหลายด้าน เช่นด้านการแต่งกาย บุคลิกภาพ และการวางตัว ที่น่าเป็นแบบอย่าง แต่ตนไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดอยากให้อาจารย์ใกล้ชิดสนิทสนมกับนิธิตมากกว่านี้ อยากให้อาจารย์เข้าใจนิธิตมากขึ้น และมองนิธิตในแง่ดีบ้าง

4) ข้อคิดเห็นและการสัมภาษณ์ นิธิตอยากให้อาจารย์ลดภาระงานนอกเวลาบ้าง นิธิตไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินการที่ปรึกษาเลย ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งในด้านตัวอาจารย์และผู้บริหารในสถาบันควรหาวิธีการหรือสิ่งสนับสนุนที่เหมาะสมกว่านี้

3. ด้านระบบบริหาร

จากข้อคิดเห็นด้านอาจารย์นั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมเกียรติ รุจิรวัดณ์ มีความเห็นพอสรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1) สภาพของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมาก มีการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการกระทบถึงสังคม สังคมเปลี่ยน สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาจารย์จะถดถอยไป เพราะเราเน้นที่วิชาการมากไปจนดูเหมือนไม่ให้ความสนใจด้านอื่น ๆ

2) ขวัญและกำลังใจของอาจารย์ที่ได้รับน้อยไปอาจารย์ที่ทำงานจริงทำงานดีและทำงานด้านนิธิต ไม่ได้ผลตอบแทนอย่างเหมาะสม แม้รัฐบาลจะเล็งเห็นความสำคัญในงานด้านนิธิตแต่ก็ยังไม่

ผลตอบแทนให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอาจารย์ที่ทำงานด้านนิธิตนักศึกษาเป็นผู้ที่เสียเวลาเสียโอกาสความก้าวหน้าทางวิชาการ แม้จะพยายามบอกว่าเป็นเรื่องของการเสียสละ แต่อาจารย์เองก็ต้องเผชิญกับความบีบคั้นจากสภาพของสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งของอาจารย์และนิธิตนักศึกษา ได้ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจที่แสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง จึงมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางเพื่อการดำเนินการดังนี้

3.1 ในการดำเนินงานด้านอาจารย์และนิธิตนั้น ผู้บริหารในระดับสูงปัจจุบันต่างมองเห็นความสำคัญพอควรแต่ยังขาดการสนับสนุนในด้านรูปธรรมที่ชัดเจน อาจารย์ผู้ปฏิบัติงานจริงเกิดความเหนื่อยหน่าย ท้อถอย ดังนั้น มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาแห่งใดสามารถดำเนินการหรือพิจารณาจัดสรรงบประมาณและการลงทุนอย่างจริงจัง สนับสนุนได้น่าจะริบกระทำโดยเริ่มตั้งแต่การลงทุนด้วยงบประมาณเพิ่มพิเศษจ้างอาจารย์ใหม่ และรักษาอาจารย์เก่าที่มีคุณภาพมีอิทธิพลต่อนิธิตอย่างเหมาะสมจริง ๆ

3.2 เกี่ยวกับปัญหาที่กล่าวว่าอาจารย์ไม่ให้ความสำคัญ เพราะคิดว่าภาระหน้าที่ของตนคืองานสอนด้านเดียว ในเรื่องนี้ หากผู้บริหารเพิ่มความสำคัญ ลงทุนและสนับสนุนงานด้านนิธิตอย่างจริงจัง กำหนดมาตรการในการพิจารณาผลงานด้านนิธิตนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมีการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง ชี้แจงในภาควิชาในคณะวิชาว่า มหาวิทยาลัยจะสนับสนุนงานด้านนี้โดยวิชาการต่าง ๆ เช่น มีงบประมาณสนับสนุนจริง มีการนำผลงานมาพิจารณาความดีความชอบและเงินเดือน เพื่อสนับสนุนผู้ทำงานให้มีกำลังใจจะทำต่อไป

3.3 มีการสนับสนุนโดยการจัดประชุมสัมมนาชี้แจงให้อาจารย์ได้รับทราบนโยบายของมหาวิทยาลัย รวมถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่แท้จริง โดยเฉพาะอาจารย์ที่ทำหน้าที่ด้านอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคน ควรจัดให้มีการสัมมนา โดยมหาวิทยาลัยลงทุนอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ตระหนักในบทบาทของตนเองอย่างแท้จริง

3.4 การคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ จะต้องมีการพัฒนาระบบการคัดเลือกที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ทั้งคนเก่งและคนดีเข้ามาเป็นอาจารย์ มหาวิทยาลัยจะต้องยอมลงทุนทั้งด้านตัวเงินและวิธีการในเรื่องสิทธิพิเศษอื่น ๆ เพื่อให้ทันกับสภาพความจำเป็นของสังคมปัจจุบัน

3.5 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษาอย่างมาก ซึ่งอาจารย์น่าจะได้อิทธิพลของตนเพื่อให้เกิดผลดีแก่นิสิตนักศึกษาแม้จะมีความจำกัดด้วยสภาพของเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันเวลาที่เร่ร่อนก็ตาม ผู้เขียนขอเสนอแนวทางที่พึงกระทำได้ดังนี้

1) อาจารย์อาจใช้วิธีการสอนแบบสอดแทรกไปกับการเรียนในแต่ละครั้งที่มีโอกาส เช่น การพูดคุยซักถามปัญหาส่วนตัว การแนะนำวิธีการเรียน ความประพฤติต่าง ๆ ไปในชั่วโมงสอนครั้งละ 1-2 นาที หรือ เมื่อมีโอกาส

2) อาจารย์ใช้ท่าทีในการสอนที่แสดงถึงความสนใจผู้เรียน เข้าใจผู้เรียน และยอมรับในความบกพร่องของผู้เรียนบ้างในบางครั้ง สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร อบอุ่นและเป็นกันเองกับผู้เรียน

3) ใช้วิธีการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพที่เป็นจริง แสดงออกถึงความตั้งใจจริงในการสอน แสดงความรู้ความสามารถในการสอนโดยไม่ดูถูกผู้เรียน

4) เป็นตัวแบบที่ดีให้แก่ศิษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การวางตัว บุคลิกภาพและอารมณ์ รวมถึงการใช้ภาษาท่าทางในโอกาสต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

5) ชี้แนะเรื่องราวบาปบรรณในวิชาชีพเมื่อมีโอกาส

6) ทักทายพูดคุยกับนิสิตนักศึกษานอกชั้นเรียนเมื่อมีโอกาส เช่น เมื่อพบนิสิตนักศึกษานอกชั้นเรียน การร่วมโต๊ะรับประทานอาหารด้วย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเหล่านี้อาจารย์พึงกระทำได้ในทุกชั่วโมงของการสอนแม้จะไม่มากนักแต่การกระทำด้วยความจริงใจของอาจารย์ ศิษย์ย่อมรับรู้ได้ ซึ่งนับว่าอาจารย์ได้ใช้ช่วงเวลาอย่างคุ้มค่าและได้ใช้อิทธิพลของอาจารย์อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเพราะการให้เวลากับศิษย์ไม่ได้อยู่ที่ความมากน้อยแต่อยู่ที่ความตั้งใจและความจริงใจของอาจารย์ ดังนั้น แม้เวลาจะเพียงเล็กน้อยแต่ถ้าได้ให้ในสิ่งที่มีประโยชน์ก็ย่อมเป็นช่วงเวลาที่มีค่ายิ่งสำหรับการพัฒนานิสิตนักศึกษา

สรุป

การศึกษาในเรื่องอิทธิพลของอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษานี้ ได้ศึกษาทั้งในด้านแนวคิดเชิงทฤษฎี งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตนักศึกษาด้วยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าทั้งอาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความเห็นว่างานอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างมากด้วยลักษณะของอาจารย์ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 6 ประการ คือ 1) ความรู้ความสามารถในการสอนและวิธีการสอน 2) บุคลิกภาพทั้งลักษณะทั่วไปและอารมณ์ 3) เจตคติ คุณธรรม และจริยธรรม

4) ความรักและความศรัทธาในอาชีพ 5) ความสัมพันธ์ที่ดีกับศิษย์และ 6) การจัดกิจกรรมของอาจารย์และสถาบัน

ข้อมูลที่ศึกษาได้ครั้งนี้เป็นที่ประจักษ์ว่า ทั้งอาจารย์ และนิสิตนักศึกษามีความเห็นว่าอาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนการสอน วิธีการสอน ด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย คุณลักษณะของความเป็นครู ความสามารถในการทำงาน ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ย่อมมีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะความตั้งใจในการเรียน ความขยันหมั่นเพียรในการเรียน รวมถึงอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพ อาจารย์และนิสิตที่ให้สัมภาษณ์ ต่างให้ความเห็นว่า ตนได้พัฒนารูปแบบที่ดีจากอาจารย์ผู้เคยสอนในอดีตมากมาย ทั้งด้านวิธีการสอน ความคิด ความกล้าในการตัดสินใจ ความสามารถและเทคนิคด้านการบริหารต่าง ๆ ได้ นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนจนประสบความสำเร็จทุกวันนี้

สิ่งที่เป็นวิกฤติการณ์ทั้งด้านอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน ก็คือสภาพความจำเป็นของระบบงาน ระบบบริหาร ระบบสังคม และระบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการดำรงชีพในยุคปัจจุบัน ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ในปัจจุบันต้องลดหย่อนลงไปจากอดีตโอกาสในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิตก็ดูจะเสื่อมถอยลงไป ซึ่งหากไม่มีการเร่งพิจารณาทบทวนสภาพการณ์และแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขก็อาจเป็นปัญหาต่อไปได้ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและผู้อยู่ในวงการอุดมศึกษาทุกท่านจะต้องเร่งดำเนินการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะสร้างโอกาส ให้อาจารย์ได้ใช้อิทธิพลที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยได้อย่างดี ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร และได้รับความร่วมมือและตั้งใจจริงของอาจารย์ทุกฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนกพร สูดำรง. **ความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการศึกษาภาคปฏิบัติงานหอผู้ป่วย โรงพยาบาลลำปาง วิทยาลัยพยาบาลลำปาง** ปริญญาโท ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- กรองจิต วาทีสาธกกิจ. **ปัญหาการเรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษาปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ปีการศึกษา 2520 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.**
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. **การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.**
- นิศารัตน์ ศิลปเดช. **“การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาในวิทยาลัยครู”. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.**
- ประโยชน์ คุปต์กาญจนกุล. **“การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครู”. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.**
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **งานบุคลากรนิสิตนักศึกษา. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.**
- _____. **และคณะ. รายงานผลการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.**
- วิจิตร ศรีสอ้าน. **หลักการอุดมศึกษา. พระนคร: วัดมณฑานิช, 2518.**

ภาษาอังกฤษ

- A Merriam-Webster. **Webster Seventh New Collegiate Dictionary.** Third New International Dictionary. Massachusetts : G & C. Merriam Company Publisher, 1972.
- Astin, Alexander W. **“How Are Students Affected?” Change** (March /April 1993.X : 44-49.
- Astin, Alexander W. **Four Critical Years.** San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1983.
- Beal, PE., L.Noel. **What works in student retainion.** Iowa City : Iowa : **American-College Testing Program and National Center for Higher Education Management Systems,** 1980.
- Chickering, Arther W. **Education and Identity.** San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1974.
- Doyle, Kenneth O. **Evaluating Teaching.** Toronto : Lexington Books D. C. Health and Company, 1983.
- Feldman, Kenneth A and Newcomb Theodore M. **The Impact of college on Students.** San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1976.

- Gamson, Zelda F. "The College Experience New Data on How and Why Student Change". **Change** (May/June 1993) : p 64-68.
- Jandt, fred E. "A New Method of Student Evaluation of Teaching." **Improye College and University Teaching** 21 (Winter 1970) : 15-16.
- Kuh, George D. "What Do We Do Now? Implications for Educators of How College Affects Students". **Leslie, Kuh, & Baird/Review Essay**. (Spring 1992.) Vol. 15, No.3.
- Marianna Ferguson. "The Role of Faculty in Increase Student Retention", **College and University**. Winter 1990. No.2 p 127-135.
- Medley, Donald M. "Evaluation of Research on Teaching". In **The International Encyclopedia of Education**, p. 4315-4322. Edited by Torsten Husen and T. Neville Postlethwaite. New York: Pergamon Press Ltd., 1985.
- Noel, L. ed. Reducing the dropout rate. **New Directions for Student Services**, No.3. San Francisco: Jossey-Pass. 1978.
- Tinto, V. Dropout from higher education : A Theoretical Synthesis of recent research. **Review of educational research**. 45:89-125. 1975.
- Tinto, V. Dropping out other forms of withdrawal from college. In **Increasing student retention**, ed. L. Noel, R. Levitz, and D. Saluri, 24-43, San Francisco : Jossey Bass, 1985.